

Λεπτομέρεια από το μνημείο για τα θύματα της Γκεστάπο στο Ντόρτμουντ της Γερμανίας

Η διδασκαλία του Β' παγκοσμίου μέσα από τα εικαστικά
Μέρος Γ'

Τα μνημεία – Η διαχείριση της μνήμης

Γιούλη Χρονοπούλου, Δεκέμβριος 2016

Δημόσια μνημεία

- Κατοπινή πρόσληψη της ιστορίας – ενσωμάτωση και μεταγενέστερων αντιλήψεων (παρότι κάποιος καλλιτέχνης μπορεί να έζησε τα γεγονότα)
- Διαχείριση της μνήμης στο δημόσιο και συλλογικό πεδίο
- Επιλογές της κοινότητας σχετικά με το τι αξίζει και με ποιον τρόπο να το θυμόμαστε (συνήθως διασφάλιση επίσημης ερμηνείας παρελθόντος)
- Δρόμος μεταβίβασης της συλλογικής μνήμης στις επόμενες γενιές («οχήματα μνήμης»)
- Δημιουργία δημόσιας ιστορίας

Η διπλή μνημονική λειτουργία των μνημείων

Η σχέση τους με το παρόν

- Από τη μια, συγκρατούν, συντηρούν τη μνήμη
- Από την άλλη, συγκροτούν, κατασκευάζουν μνημονικές διαδρομές
- Ισχυρή η σχέση με το παρόν (περισσότερο μιλούν για το παρόν παρά για την εποχή στην οποία αναφέρονται):
- ερμηνεία του παρελθόντος τη στιγμή της δημιουργίας τους
- μέσον με το οποίο το παρόν διαβάζει τα περασμένα
- Φυσικά, υπόκεινται και τα μνημεία σε αναθεώρηση υπό την επήρεια νέων μνημονικών τάσεων (π.χ. καταστροφές, απομάκρυνση, κλπ.)
- Ένταξη στο παρόν (στον δημόσιο χώρο) – συχνά εμβληματικά σημεία
- Σημασία και εκπαιδευτική (συζήτηση για τη σχέση των μαθητών με τα μνημεία, για την πρόσληψή τους)

Η ιστορία των μνημείων

- Κατάγονται από την αρχαία Ελλάδα (και τη Ρώμη)
- Επεκτάθηκαν μέχρι τους νεότερους χρόνους
- Πολλά είδη: ανδριάντες, αγάλματα, προτομές, γλυπτικά συμπλέγματα, στήλες, ηρώα, κλπ.
- Ιδίως τα ηρώα διαδόθηκαν ιδιαίτερα με την επικράτηση εθνικών κινημάτων από τον 19^ο αιώνα και μετέπειτα
- Αποκορύφωμα οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι - «μνημειομανία»

Τα μνημεία ως έργα τέχνης

- Τα μνημεία πρέπει να ιδωθούν και ως έργα τέχνης
- Αποτυπώνουν, ως ένα βαθμό, την εξέλιξη των εικαστικών τεχνών
- Ωστόσο, ως είδος είναι πιο συντηρητικά και πιο αργά εξελισσόμενα
- Τα περισσότερα είναι αφηγηματικά – περιγραφικά – ρεαλιστικά
- Επιδιώκεται να είναι εύληπτα - απευθύνονται στο σύνολο του πληθυσμού
- Τα μνημεία, σχετίζονται οργανικά με τη γλυπτική και μάλιστα αυτήν του δημόσιου και του ανοιχτού χώρου

Η σημασία του δημόσιου χώρου

- Καθοριστική:
- για το αισθητικό αποτέλεσμα
- για το χωροταξικό στοιχείο
- για τη συμβολική σημασία του, ως κοινωνικού χώρου, όπου αναπτύσσεται η διαλεκτική σχέση του ιδεολογικού περιεχομένου του μνημείου με το κοινό

Η περίπτωση του Β' παγκοσμίου πολέμου

- «Η κεντρική εμπειρία του 20ού αιώνα» (Φλάισερ, 2008)
- Εξακολουθεί να επιδρά στο συλλογικό ασυνείδητο
- Τα γλυπτικά μνημειακά έργα του β' παγκοσμίου (αναρίθμητα ανά τον κόσμο) αναφέρονται στις διάφορες όψεις του:
- **σε επίπεδο γεγονότων** (μάχες, συνέπειες στους αμάχους, αντίσταση, αντίποινα, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας)
- **σε επίπεδο στάσεων της κοινότητας** (εξύμνηση του ηρωισμού και της θυσίας, πόνος και τιμή για τα θύματα, το τίμημα και η προσφορά των αμάχων, το μεγαλείο της Αντίστασης, το αίτημα για ειρήνη και συμφιλίωση, η ανάγκη για διδαχή, αλλά και η εξιδανίκευση, η αποσιώπηση, κλπ.)

Η αξιοποίηση στην τάξη

- Αρκούν και μόνο τα μνημεία (το υλικό είναι πλούσιο και εν πολλοίς ανεξερεύνητο) για να καλυφθεί όλο το φάσμα των προς εξέταση ζητημάτων και να προκληθεί στοχασμός τόσο για τα γεγονότα της εποχής όσο και για το φαινόμενο του πολέμου γενικά.
- Μπορεί να χωριστεί σε θεματικές κατηγορίες και να δοθεί προς επεξεργασία στους μαθητές (σε ομάδες)
- Μπορεί να προβληθεί και να εξεταστεί συνολικά (σε ολομέλεια)

Δυνατότητες αξιοποίησης στην τάξη ως προς το περιεχόμενο

Συζήτηση για:

- τα γεγονότα
- τις «κατασκευασμένες» εικόνες, τα εξιδανικευτικά φίλτρα
- τις διαμάχες γύρω από τα μνημεία
- το χρόνο της ανέγερσης
- την επιλογή της παράστασης
- τη διαδρομή της αποδοχής
- την έλλειψη μνημείων, τη λογική της λήθης
- την τέχνη, την τεχνοτροπία
- ...

Μαρία Ουχτίλοβα (1969-): «Τα παιδιά του Λίντιτσε» Το μεγαλύτερο μνημείο παιδιών - θυμάτων στον κόσμο

1942: 82 παιδιά (42 κορίτσια, 40 αγόρια από 1-16 ετών) του Λίντιτσε, ενός μικρού χωριού της τότε Τσεχοσλοβακίας, μεταφέρθηκαν στο στρατόπεδο εξόντωσης Κέλμνο, όπου δολοφονήθηκαν με δηλητηριώδη αέρια. Το χωριό είχε ήδη καταστραφεί και όλοι οι άντρες δολοφονηθεί.

Η γλύπτρια πέθανε
αιφνιδίως το 1989 έχοντας
ολοκληρώσει το έργο σε
πηλό. Ο σύζυγός της
συνέχισε τη δουλειά της. Το
έργο στήθηκε σταδιακά (με
χρήματα του ζεύγους και
δωρεές) από το 1995 μέχρι
το 2000. (Το 2010 κλάπηκε
ένα γλυπτό.)

Χιονισμένη
εκδοχή

Το συγκεκριμένο μνημείο μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολλούς τρόπους και σε άλλες περιστάσεις και για πιο μακρόπνοη επεξεργασία, ταύτιση με παιδιά, αφήγηση προσωπικής ιστορίας τους, παραγωγή πολλών ειδών κειμένου (ημερολόγιο, επιστολή, αφήγηση σε διάφορα πρόσωπα, κλπ.).

«Παπούτσια στον Δούναβη», Βουδαπέστη 2005 των Gyula Pauer και Can Togay

60 ζεύγη μπρούτζινα παπούτσια εποχής κοσμούν το πεζοδρόμιο δίπλα στη Γέφυρα των Αλυσίδων στον Δούναβη, μπροστά από τη Βουλή (Πέστη). Μνημείο για τους χιλιάδες Ούγγρους (κυρίως Εβραίους) που πυροβολήθηκαν δίπλα στην όχθη το 1944 – 45 από ναζιστές συμπατριώτες τους.

Τους υποχρέωναν να σταθούν γυμνοί στην όχθη του Δούναβη με το πρόσωπο στραμμένο προς το ποτάμι και να βγάλουν τα παπούτσια τους. Στη συνέχεια τους πυροβολούσαν από πίσω, κι εκείνοι έπεφταν και χάνονταν στο ποτάμι.

Τα πολλά μεγέθη και είδη παπουτσιών απηχούν το γεγονός ότι κανείς δεν ξέφυγε από τη θηριωδία των Ούγγρων ναζιστών (τα παπούτσια «απεικονίζουν» παιδιά, γυναίκες, επιχειρηματίες, αθλητές, κλπ.).

*«Σαν τα τελευταία βήματα μιας χορογραφίας που οδηγούσε
στην εξόντωση...»*

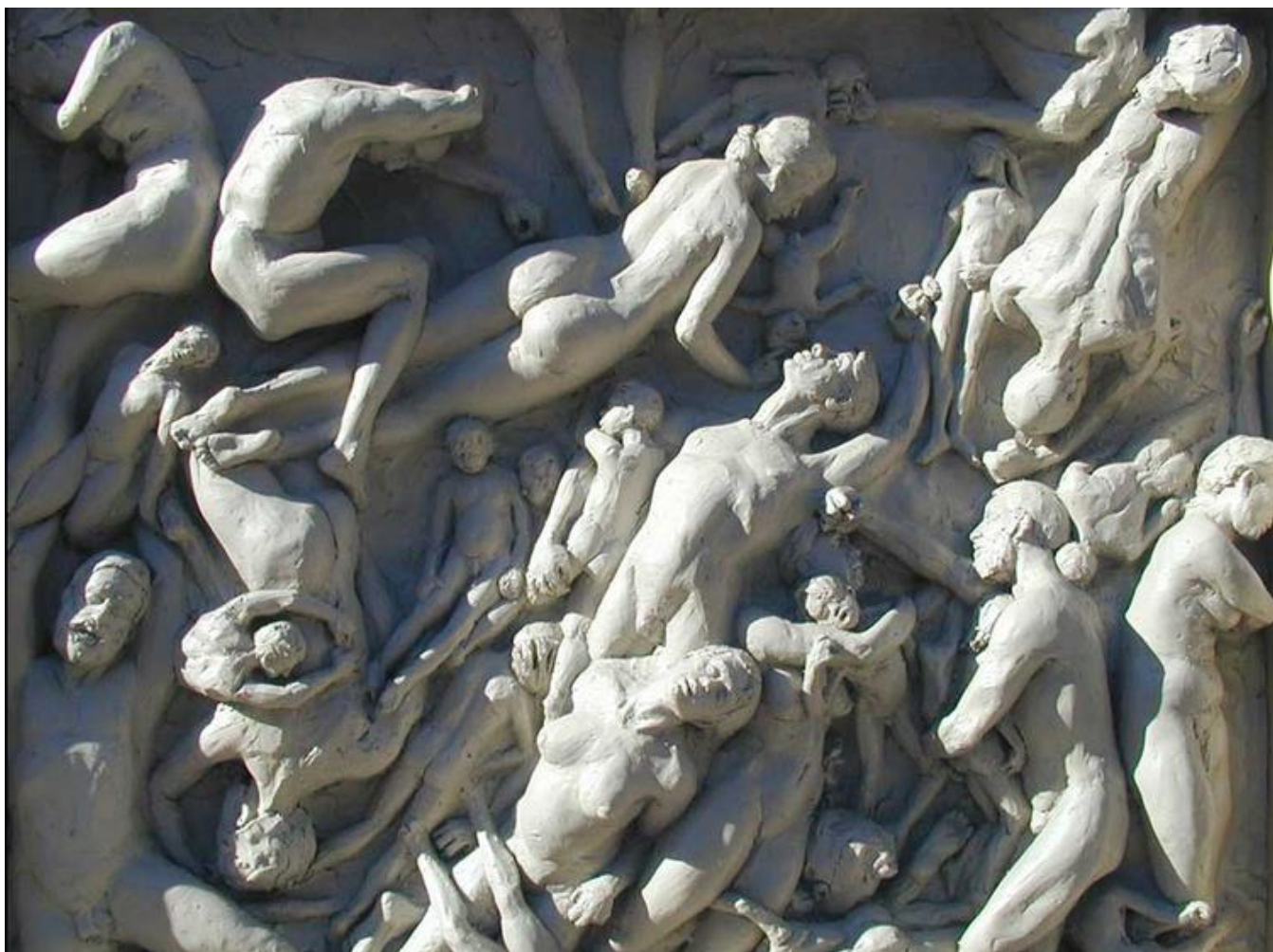

Μπορούν οι μαθητές και σ' αυτή την περίπτωση να φανταστούν ιστορίες των ανθρώπων ...

Cindy Jackson (Αμερικανίδα γλύπτρια) πρόταση για τη σφαγή στο Μπάμπι Γιαρ (Ουκρανία)

Babi Yar: φαράγγι,
τόπος σφαγής 34.000
Εβραίων στο Κίεβο
29-30/9/1941 από
Γερμανικό στρατό και
ντόπιους συνεργάτες
Το 1976 ανεγέρθηκε
μνημείο για να
θυμίζει τις ωμότητες
που διαπράχθηκαν
στο Μπάμπι Γιαρ,
αλλά τα θύματα
αναφέρονταν γενικά
ως Σοβιετικοί
πολίτες, όχι Εβραίοι.

Ο ποιητής Γιεβγκένι Γιεφτουςένκο έγραψε ένα ποίημα για το Μπάμπι Γιαρ (*«Δεν υπάρχει μνημείο στο Μπάμπι Γιαρ...»*), ενώ ο συνθέτης Ντιμίτρι Σοστακόβιτς μια συμφωνία στην οποία περιέλαβε και το ποίημα.

Αρχικά δεν αναφέρονταν ως Εβραίοι οι εκτελεσθέντες, η «παράλειψη» όμως αυτή επανορθώθηκε δεκαπέντε χρόνια αργότερα με την ανέγερση νέου μνημείου (1991).

Το μνημείο των παιδιών στο Μπάμπι Γιαρ, 2001

Frank Meisler: «Μνημείο Ολοκαυτώματος», Πάρκο της Νίκης στη Μόσχα, 1998

Η μακρά σειρά των
αποστεωμένων, ανήμπορων
Εβραίων, που σταδιακά
πέφτουν, παρά την
προσπάθειά τους να
αλληλοπροστατευθούν (ή
μήπως σηκώνονται;)

Συνολική άποψη με τη Συναγωγή

Ο Meisler (Πολωνο-Εβραίος, σήμερα ζει στο Ισραήλ) δημιούργησε γλυπτά που απεικονίζουν τη Ιερουσαλήμ, τις 12 φυλές του Ισραήλ και τα πέντε βιβλία του Μωυσή.

- Τα προσωπικά αντικείμενα των θυμάτων (παπούτσια, μουσικά όργανα, παιχνίδια, κλπ.)

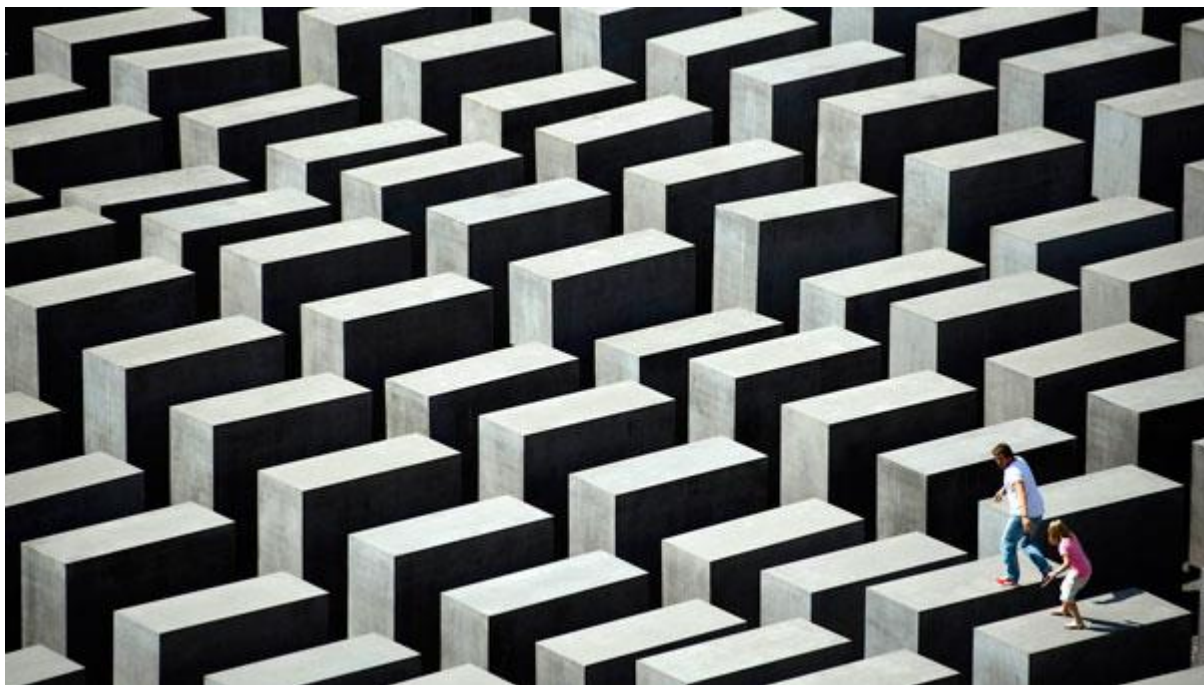

Η διαχείριση της μνήμης του θύτη

- Από την επιλογή της λήθης στην μετα- ηρωική αφήγηση: η ήττα του 1945 αποτελεί την αρχή της απελευθέρωσης και της ίδιας της Γερμανίας.
- Τα στρατόπεδα συγκέντρωσης έχουν γίνει επισκέψιμοι τόποι μνήμης.
- Τα μνημεία του εβραϊκού ολοκαυτώματος λειτούργησαν ως αρνητική μνημειακή κληρονομιά, ως μέσο εξορκισμού και απώθησης ενός ανεπιθύμητου παρελθόντος, ως πεδίο καλλιέργειας μιας εθνικής ταυτότητας στη βάση της απόρριψης.
- Η αρνητική, απωθημένη μνήμη ή η λήθη, αποτελούν κι αυτές πολύτιμες βάσεις εθνικής συνοχής.

Peter Eisenman: «Μνημείο Ολοκαυτώματος» (2005),
Βερολίνο

Το μνημείο αποτελείται από 2711 πέτρινους πλίνθους χωρίς επιγραφές. Δημιουργεί εντύπωση κυματισμού. Δεν υπάρχει συγκεκριμένη είσοδος ή έξοδος. Υπάρχει υπόγειο γραφείο πληροφοριών (ιστορίες των οικογενειών που εξοντώθηκαν από τους Ναζί)

Θεωρείται δομικός συμβολισμός για το
αδιανόητο του Ολοκαυτώματος
(απομόνωση, καταπίεση, απειλή).

Οι διαμάχες για το μνημείο

- Συζήτηση και διαμάχες για την απεικόνιση, το θέμα, το υλικό
- Ιδιαίτερη σημασία το ότι βρίσκεται στην καρδιά του Βερολίνου
- Θέμα προέκυψε από τους ίδιους τους Εβραίους για το αντι-γκράφιτι υλικό, επειδή το προμήθευε μια θυγατρική της εταιρείας που παρήγε το διαβόητο αέριο Τσικλόν Β, που χρησιμοποιήθηκε στους θαλάμους αερίων. Ωστόσο, εντέλει χρησιμοποιήθηκε.

Ερωτήματα για τη λειτουργικότητά του

Ίσως το ότι είναι αφαιρετικό, συμβολικό το καθιστά πιο εύκολα αποδεκτό από τη γερμανική κοινωνία, σε σχέση με ένα μνημείο που θα υπενθύμιζε με σαφέστερο τρόπο τα εγκλήματα του ναζισμού.

Από την άλλη, σ' αυτό αντίκειται ο τεράστιος όγκος του μνημείου (20.000 τ.μ. αντί μάλιστα της αρχικά εγκεκριμένης πρότασης για 40.000 τ.μ.).

Ωστόσο, όχι σπάνια το μνημείο γίνεται αντιληπτό ως απλώς ένας λαβύρινθος, όπου φωτογραφίζονται γελαστοί τουρίστες ή παίζουν παιδιά. Πώς λειτουργεί, λοιπόν;

Μνημεία λιποτακτών στη Γερμανία

- Στη Γερμανία 30.000 καταδικάστηκαν σε θάνατο, 20.000 εκτελέστηκαν.
- Μόλις το 2002 αποκαταστάθηκαν οι λιποτάκτες της Βέρμαχτ στη Γερμανία, παρά τις αμφισβητήσεις για τα κίνητρα της άρνησης. (Θεωρήθηκαν ήρωες αντίστασης στο Τρίτο Ράιχ, ενώ για πολλά χρόνια θεωρούνταν προδότες.).
- Έχουν δημιουργηθεί περί τα 30 μνημεία προς τιμήν τους.

Μνημείο για τους λιποτάκτες της Βέρμαχτ στη Βιέννη, του Γερμανού Olaf Nicolai, 2014

Αφιερωμένο στους 20.000 λιποτάκτες της ναζιστικής περιόδου της Αυστρίας (15.000 είχαν άμεσα εκτελεστεί). Στην Αυστρία αποκαταστάθηκαν το 2009. Παραμένει ανοιχτή η συζήτηση για τα κίνητρα της άρνησης.

© Reuters/Leonhard Foeger

Το μνημείο παριστάνει ένα Χ και έχει πάνω του χαραγμένες τις λέξεις "all" και "alone". Το Χ συμβολίζει την ανωνυμία, ενώ οι λέξεις τη μοναξιά του αντιστεκόμενου ατόμου (από ένα ποίημα του Σκωτσέζου ποιητή Ian Hamilton Finlay που μιλά ακριβώς γι' αυτό).

Το μνημείο
βρίσκεται στην
καρδιά της
Βιέννης.

Ingeborg Hunzinger: «Το σύμπλεγμα των γυναικών», πλατεία Ροζενστράσε, Βερολίνο, 1995

Προς τιμήν της διαδήλωσης περίπου 600 Γερμανίδων που απαίτησαν –και απέσπασαν– την απελευθέρωση των συλληφθέντων Εβραίων συζύγων και γιων τους (27 Φεβρουαρίου 1943).

Στο βάθος το άγαλμα ενός τυπικού εκπροσώπου της «σιωπηλής πλειοψηφίας» παρακολουθεί αδιάφορα το δράμα των εκτοπιζόμενων Εβραίων.

- Το γλυπτό δείχνει γυναίκες που πορεύονται, διαδηλώνουν και θρηνούν.
- Στις πέτρες υπάρχουν χαραγμένα εβραϊκά σύμβολα.
- Στο κέντρο ένα ζευγάρι αγκαλιασμένο.
- Η επιγραφή αναφέρει:
«Το σθένος της ανυπακοής, η δύναμη της αγάπης νικούν τη βία της δικτατορίας. Δώστε πίσω τους άντρες μας. Οι γυναίκες στάθηκαν εδώ νικώντας τον θάνατο. Οι Εβραίοι άντρες ελευθερώθηκαν.»

- Κατ' άλλους ο άντρας στο παγκάκι υπενθυμίζει την απαγόρευση να κάθονται σε δημόσια παγκάκια οι Εβραίοι.

Μέμος Μακρής: «Προς τιμήν των θυμάτων», 1964 Μνημείο της Ουγγαρίας στο Μαουτχάουζεν

11 ανθρώπινες μορφές υψώνουν τις γροθιές τους προς τον ουρανό σ' ένα είδος δυναμικού χαιρετισμού. Έτσι, το μνημείο δεν εκφράζει απόγνωση, ήττα, δραματικό τέλος. Είναι, μάλιστα, το μόνο (σε σχέση με τα υπόλοιπα εθνικά μνημεία των διάφορων χωρών) που δεν έχει τη λογική απλώς του θρήνου για τα αθώα θύματα, αλλά μεταφέρει ένα μήνυμα αγωνιστικής αισιοδοξίας.

29 συνολικά μνημεία στην Ελλάδα (σε πόλεις με Εβραϊκές κοινότητες)

Έδώ, στη Λάρισα:

«Το Μνημείο των Εβραίων Μαρτύρων Κατοχής» (το πρώτο στην Ελλάδα, 1987)

και κάτω «Η αναθηματική στήλη στη μνήμη της Άννας Φρανκ»

«Μνημείο Ολοκαυτώματος» Αθήνα, 2010

Η τελευταία
πρωτεύουσα της
Ευρώπης που απέκτησε
μνημείο
Ολοκαυτώματος.
Το σπασμένο Άστρο του
Δαβίδ, έργο της
γλύπτριας Ντιάννας
Μαγκανιά,
τοποθετήθηκε στον
Κεραμεικό (δίπλα στο
νεκροταφείο, κοντά στη
Συναγωγή, εκεί όπου
στις 24 Μαρτίου 1944
έγινε η παγίδευση και η
σύλληψη των Εβραίων
της Αθήνας από τους
Γερμανούς).

Το σπασμένο Αστρο
συμβολίζει το πλήγμα
που υπέστη ο ελληνικός
εβραϊσμός.

Το ακέραιο κεντρικό
τμήμα συμβολίζει τον
πυρήνα των Εβραίων
που έμειναν πίσω για να
συνεχιστεί η ιστορία
των εβραϊκών
κοινοτήτων στην Ελλάδα
(7.000 σήμερα).

Δεν έλειψαν οι
βεβηλώσεις από νεοναζί

- Σε κάθε τμήμα του αστεριού αναφέρονται οι πόλεις της Ελλάδας με Εβραϊκές κοινότητες

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΚΑΒΑΛΑ
ΔΡΑΜΑ
ΣΕΡΡΕΣ
ΞΑΝΘΗ
ΛΑΡΙΣΑ
ΒΕΡΟΙΑ
ΒΟΛΟΣ

«Μνημείο Ολοκαυτώματος», Θεσσαλονίκη

Το Μνημείο προς τιμή των περίπου 50.000 Ελλήνων Εβραίων της Θεσσαλονίκης που εξοντώθηκαν στα Ναζιστικά στρατόπεδα βρίσκεται στην Πλατεία Ελευθερίας, όπου μεταφέρθηκε το 2006 (απαίτηση της Εβραϊκής κοινότητας – η πλατεία συμβολική για τα μαρτύρια εξευτελισμού). Δημιουργήθηκε το 1997 από τον Σέρβο καλλιτέχνη Naneon Glid και τους δύο γιούς του και παριστάνει την επτάφωτο λυχνία και φλόγες με ένα πλέγμα ανθρώπινων σωμάτων.

Η μνήμη του θύματος «Yad Vashem», Διεθνές Κέντρο Ολοκαυτώματος, Ισραήλ (1953)

Η «Αίθουσα των ονομάτων»
περιλαμβάνει σελίδες μαρτυριών
μνημονεύοντας τα εκατομμύρια
των Εβραίων, που δολοφονήθηκαν
στο Ολοκαύτωμα

Στο Ισραήλ τα σχετικά μνημεία λειτουργούν ως υπενθύμιση ενός ιστορικού τραύματος, που καλλιεργείται συστηματικά και καθορίζει την εβραϊκή εθνική συνείδηση. Η εμπειρία του ολοκαυτώματος στη συλλογική μνήμη αποτελεί αποφασιστικό σταθμό στην πορεία συγκρότησης εθνικού κράτους.

Moshe Safdie: «Το Μνημείο των παιδιών», 2011 στο Yad Vashem

- Τιμή στο 1,5 εκατομμύριο παιδιά που χάθηκαν στο Ολοκαύτωμα
- Περπατώντας στην κρύπτη όπου οδηγούν οι κολώνες οι επισκέπτες ακούν τα ονόματα των δολοφονημένων παιδιών, την ηλικία τους, τον τόπο καταγωγής τους.

Yad Vashem

«Ο Γιάνους Κόρτσак (Janusz Korczak) και τα παιδιά του
γκέτο» (1978), Γλύπτης: Boris Saksier

Ο Γιάνους Κόρτσακ (1878-1942) ήταν Πολωνοεβραίος παιδίατρος και πρωτοποριακός παιδαγωγός (πρόδρομος στην υπεράσπιση και την προώθηση θεμάτων που αφορούν τα δικαιώματα και την πλήρη ισότητα των παιδιών).

Στο Γκέτο της Βαρσοβίας είχε αναλάβει τη φροντίδα του ορφανοτροφείου και την προστασία των παιδιών.

Το 1942 κατά τη διάρκεια της εξόντωσης του πληθυσμού στο γκέτο, ο Κόρτσακ απέρριψε τις προτάσεις διαφυγής του, μη θέλοντας να εγκαταλείψει τα παιδιά. Την ημέρα της απέλασης από το γκέτο οδήγησε την πομπή των προστατευόμενων του. Στην πορεία συμμετείχαν περίπου 200 παιδιά. Ο Γιάνους Κόρτσακ θανατώθηκε μαζί με τους μαθητές του στο ναζιστικό στρατόπεδο θανάτου στην Τρεμπλίνκα.

Το Μνημείο της Ειρήνης στη Χιροσίμα («Θόλος της Ατομικής Βόμβας»)

Πάρκο της Ειρήνης στη Χιροσίμα

Σκοπός του πάρκου (εκτός από τη μνημόνευση των θυμάτων) η προώθηση της ειρήνης μέσα από την υπενθύμιση του πυρηνικού τρόμου.

Το κενotáφιο των νεκρών

Τα Ιαπωνικά μνημεία και το μήνυμα της ειρήνης

- Το βάρος δίνεται στο στοιχείο της ειρήνης.
- Πιθανή διαφορά προσέγγισης των λαών της Ανατολής
- Ανάγκη να τονιστεί το στοιχείο του θύματος ελλείψει ηρωικής πλευράς.
- Αποσιωπάται η πλευρά του θύτη (η Ιαπωνία στις δυνάμεις του Άξονα)

- Από την άλλη, οι ΗΠΑ δεν έχουν ακόμη επίσημα ζητήσει συγγνώμη για τη ρίψη της ατομικής βόμβας (ούτε στην πρόσφατη επίσκεψη Ομπάμα).

Το μνημείο - ναός Γιασουκούνι, Τόκιο

Το μνημείο – ναός προς τιμήν των πεσόντων Ιαπώνων προκαλεί την οργή της Κίνας και της Κορέας, θυμάτων της Ιαπωνικής κατοχής, καθότι το μνημείο αποδίδει φόρο τιμής και στους 14 Ιάπωνες καταδικασμένους για εγκλήματα πολέμου.

Περιλαμβάνει λίστες με ονόματα 2.466.532 ανθρώπων και ζώων, ανάμεσά τους 1.068 εγκληματιών πολέμου και μάλιστα των 14 πρώτης τάξεως.

75 μνημεία

«Οι Πύλες της ειρήνης» πάνω τους η λ. ειρήνη σε πάνω από 40 γλώσσες

Το μνημείο Ειρήνης των παιδιών

Αφιερωμένο στη μνήμη των παιδιών που έχασαν τη ζωή τους εξαιτίας της βόμβας. Παριστάνει ένα κορίτσι με ανοιχτά χέρια που κρατά ένα οριγκάμι (τεχνική τυλιγμένου χαρτιού) γερανού. Αναφέρεται στην ιστορία της Sadako Sasaki.

- Η Sadako Sasaki ήταν 2 ετών όταν έπεσε η ατομική βόμβα στη Χιροσίμα. Πέθανε από λευχαιμία που οφειλόταν στη ραδιενέργεια 10 χρόνια μετά, στα 12 της.
- Στο κρεβάτι του νοσοκομείου έφτιαχνε χάρτινα οριγκάμι γερανού, πιστεύοντας πως, αν κατάφερνε να φτάσει τον αριθμό των 1000, θα γιατρευόταν. (Σύμφωνα με τον ιαπωνικό θρύλο είναι καλή τύχη τα 1000 οριγκάμι.) Πέθανε όταν είχε φτιάξει 644. Οι συμμαθήτριάς της ολοκλήρωσαν το έργο της.
- Σ' ένα απ' αυτά είχε γράψει: «Θα γράψω στα φτερά σας *ειρήνη* και εσείς θα πετάξετε πάνω απ' όλον τον κόσμο».
- Άνθρωποι (κυρίως παιδιά) απ' όλο τον κόσμο φτιάχνουν οριγκάμι γερανού και τα στέλνουν στη Χιροσίμα, όπου τοποθετούνται δίπλα στο γλυπτό.

Ακόμη ένα άγαλμα της Sadako Sasaki στο Πάρκο της Ειρήνης στη Χιροσίμα

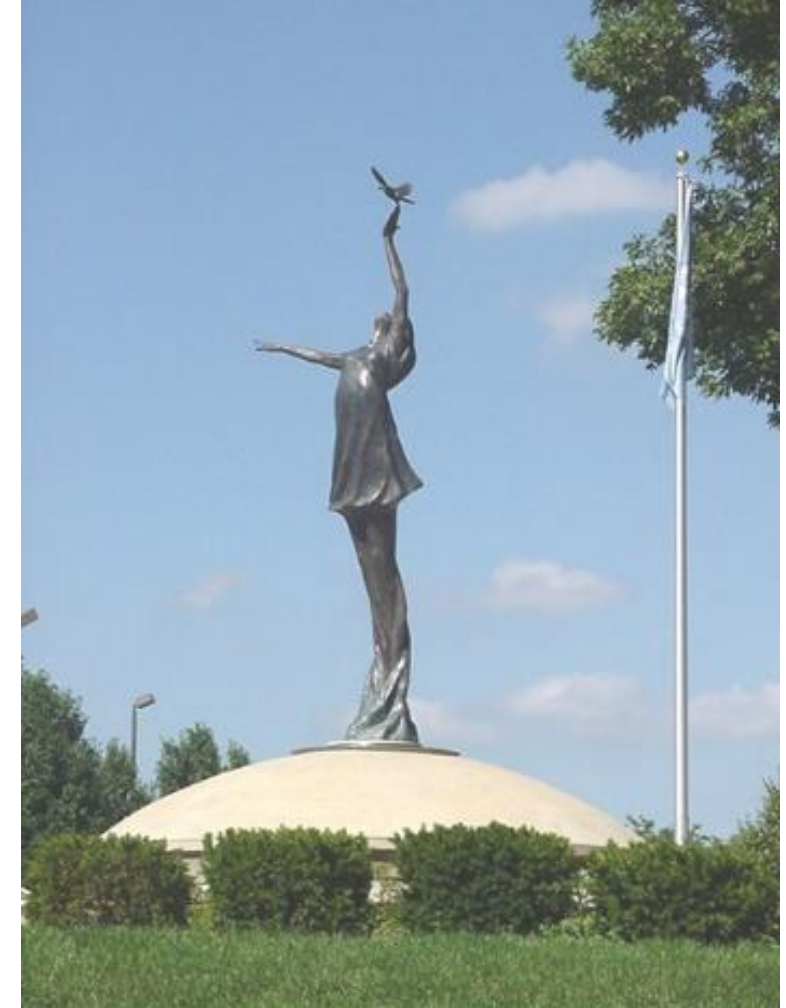
Η επιγραφή στη βάση γράφει:
*«Αυτή είναι η κραυγή μας,
αυτή είναι η προσευχή μας».*

Αγάλματα της Sadako Sasaki στις ΗΠΑ (στη χώρα-θύτη)

Σιάτλ 1990

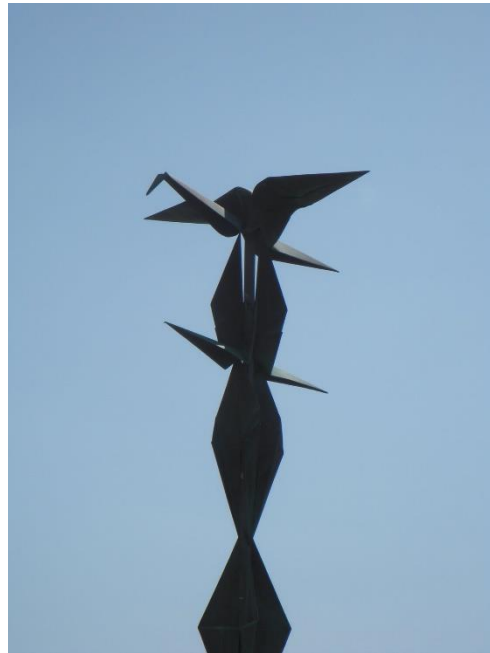
Μιζούρι, 1995

Και αλλού

«Sadako Sasaki»,
Πάρκο Ειρήνης Hedd
Wen της Ουαλίας,
γλύπτρια Hazel
Reeves, 2012

«Το πνεύμα της ειρήνης», στη μνήμη της Σαντάκο, Μινεάπολη, Μινεσότα, ΗΠΑ

Το γλυπτό απεικονίζει πώς
δημιουργείται ένα οριγκάμι

Το «Άγαλμα της ειρήνης» στο *Μνημείο των Νεκρών* στο Ναγκασάκι (Πάρκο της Ειρήνης)

Το ύψους 10
μέτρων
μνημείο της
ειρήνης από
τον γλύπτη
Seibo
Kitamura

- Οι συμβολισμοί:
- Το δεξί χέρι δείχνει την απειλή των πυρηνικών
- Το απλωμένο αριστερό χέρι συμβολίζει την αιώνια ειρήνη
- Το ήρεμο πρόσωπο συμβολίζει τη θεϊκή χάρη
- Τα απαλά κλεισμένα μάτια υπονοούν την προσευχή για την ανάπαυση των ψυχών των θυμάτων της βόμβας
- Το διπλωμένο δεξί πόδι υποδηλώνει διαλογισμό
- Το απλωμένο αριστερό την απόφαση να σηκωθούν και να σώσουν τους λαούς του κόσμου
- Μείγμα δυτικής και ανατολικής τέχνης, θρησκείας και ιδεολογίας.
- Κάτω, βωμός από μαύρο μάρμαρο όπου αναγράφονται τα ονόματα των θυμάτων της ατομικής βόμβας.

- Από την ετήσια τελετή (9 Αυγούστου, επέτειος της ρίψης) μνήμης και ειρήνης. Κι εδώ τα οριγκάμι – στοιχείο της τελετής.

«**Το σιντριβάνι της ειρήνης**» (1969), για τα θύματα της βόμβας που πέθαναν αναζητώντας νερό, αφιερωμένο στην παγκόσμια ειρήνη.

Πύργος των οριγκάμι γερανού στο Ναγκασάκι

Χιλιάδες οριγκάμι μέσα και γύρω από τον χώρο μνήμης στο Πάρκο. Αντιπροσωπεύουν την ελπίδα για ειρήνη και τη θεραπεία των πληγών από την ατομική βόμβα.

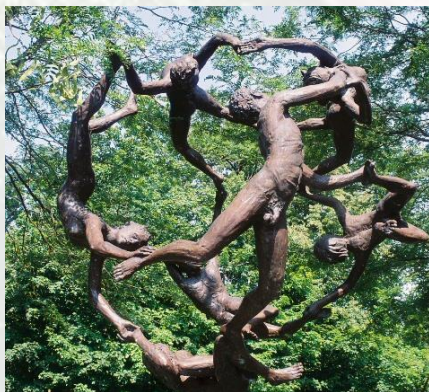
Naoki Tomimaga, 1995 (50ή επέτειος) Η μάνα κρατά το άρρωστο παιδί της

Ο τρόμος της ατομικής βόμβας
Η προστατευτική αγκαλιά της μάνας
Το τραυματισμένο παιδί
Η προσευχή της μάνας για ειρήνη
για την ανάπαυση των ψυχών των θυμάτων
Η ανάγκη για παντοτινή ειρήνη

Κατά τον γλύπτη, το παιδί είναι σαν την Ιαπωνία
τη μέρα της ατομικής βόμβας, ενώ η μάνα σαν τη
βοήθεια που προσφέρθηκε από τις διάφορες
χώρες του κόσμου για να ξανασταθεί στα πόδια
της ως ειρηνικό έθνος.

- Paul Theodore Granlund: «Ο αστερισμός της Γης», 1984, για την αδελφосύνη των λαών, Παν/μιο Σαν Πωλ, Μινεσότα. Υπάρχουν άλλα τρία αντίγραφα στις ΗΠΑ.
- Οι επτά ανθρώπινες φιγούρες αντιπροσωπεύουν τις ηπείρους. Η αλληλεξάρτησή τους συμβολίζει την οικουμενική ειρήνη και αλληλεγγύη.
- Η πόλη Σαν Πωλ της Μινεσότας δώρισε αντίγραφό του το 1992 στο Ναγκασάκι και τοποθετήθηκε στο Πάρκο της Ειρήνης.

Το Μνημείο για τη μάχη του Στάλινγκραντ, 1967

«Η Μητέρα-
Πατρίδα» του
Γιεβγκένι
Βουτσέτιτς
στο Μαμάγιεφ
Κουρκάν (Τύμβος
Μαμάγιεφ).

Όγκος, μεγαλοπρέπεια, ευκρίνεια νοήματος

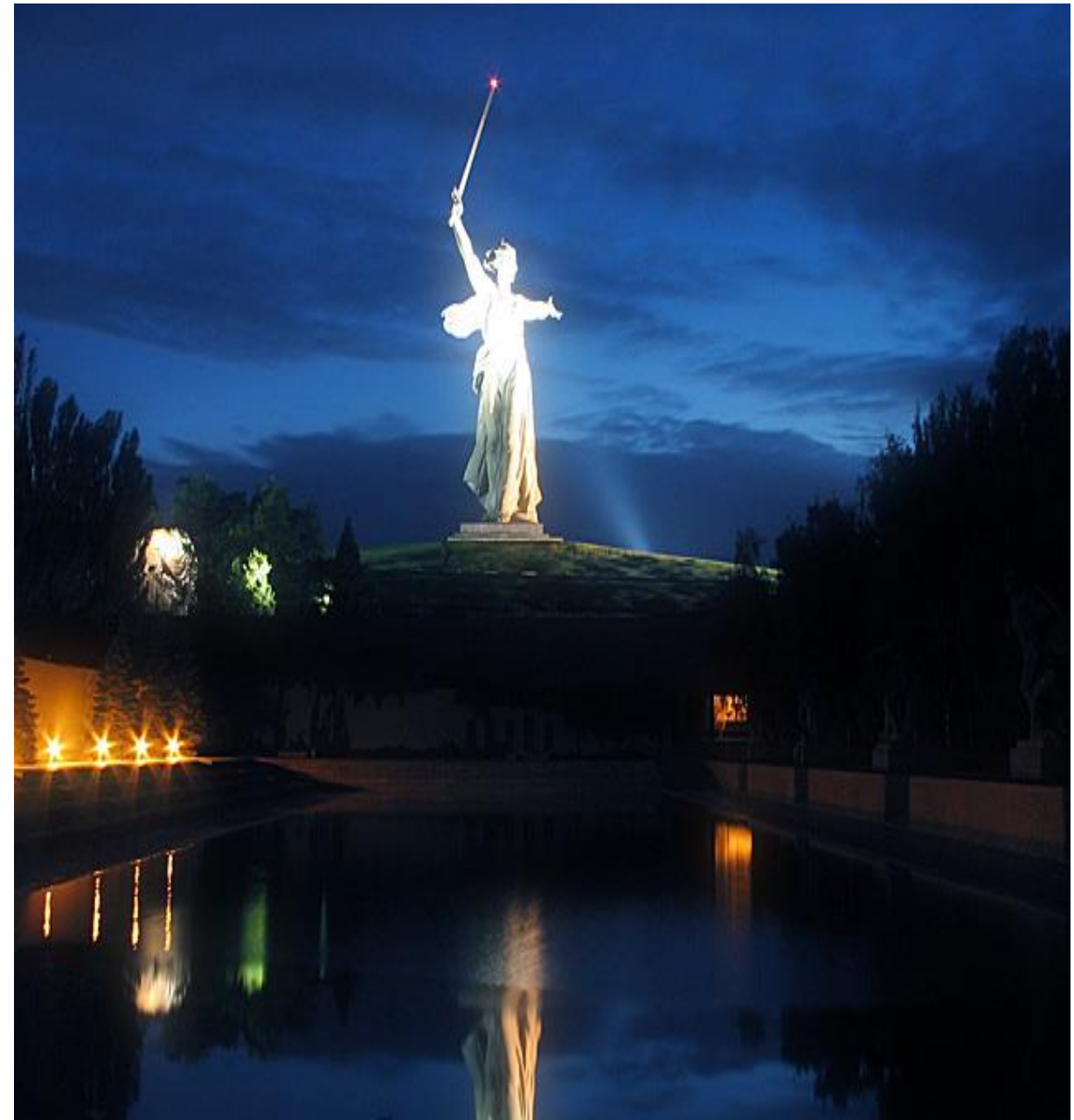

Η Μητέρα Πατρίδα και ο υπερασπιστής του Στάλινγκραντ

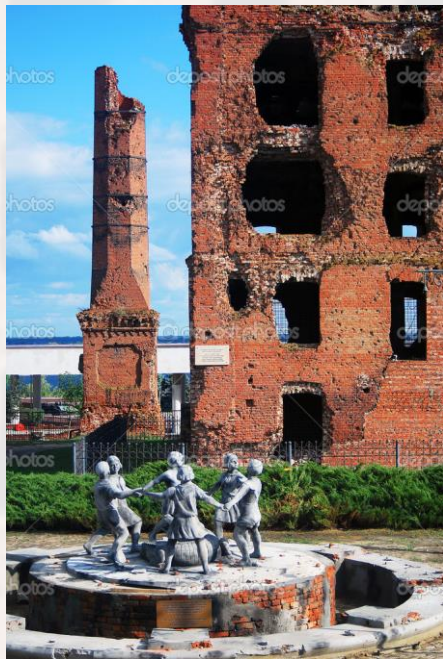
- Στο Στάλινγκραντ (σήμερα Βόλγογκραντ) έγινε η πιο θανατηφόρα (σχεδόν 1,5 εκατομμύριο νεκροί) και η πιο μακρά μάχη (200 μέρες, Φεβρουάριος – Ιούλιος 1942) στην παγκόσμια ιστορία, που έληξε με καθοριστικότετη νίκη του Κόκκινου Στρατού.
- Από τη βάση του λόφου μέχρι το μνημείο υπάρχουν ακριβώς 200 σκαλοπάτια, όσες ακριβώς και οι μέρες που κράτησε η μάχη.
- Στη διαδρομή υπάρχουν επιτύμβιες στήλες από γρανίτη με τα ονόματα των στρατιωτών που συμμετείχαν στη μάχη.
- Ακούγεται μουσική που περιοδικά διακόπτεται από λεπτό σιγής.

Το ψηλότερο γυναικείο άγαλμα στον κόσμο: 52μ και μαζί με το σπαθί 14 τόνων 85μ.
Ήταν το ψηλότερο άγαλμα στον κόσμο γενικά τη στιγμή της δημιουργίας του.
Ζυγίζει 8.000 τόνους, αλλά δεν είναι στατική. Είναι σε κίνηση πανέτοιμη να δώσει τη μάχη της.
Για να αποφεύγονται δυσάρεστες επισκέψεις πτηνών έχουν τοποθετηθεί σε διάφορες υποδοχές αιχμηρές καρφίτσες και μια τρίχα στο κεφάλι της είναι ένα «κρυφό» αλεξικέραυνο. Τα χέρια της είναι τόσο μεγάλα που μέσα τους μπορεί να περάσει ένα μικρό επιβατικό αυτοκίνητο. Εσωτερικά είναι κούφιο και μέσα του υπάρχει μια σκάλα που φτάνει ως το λαιμό.
Κάθε βράδυ φωτίζεται και στην άκρη του σπαθιού ανάβει πάντα ένας λαμπτήρας.

Το Μουσείο της μάχης του Σταλινγκραντ

Μνημείο απόβασης στη Νορμανδία, Μπέντφορντ Βιρτζίνια: «Τα αγόρια του Μπέντφορντ»

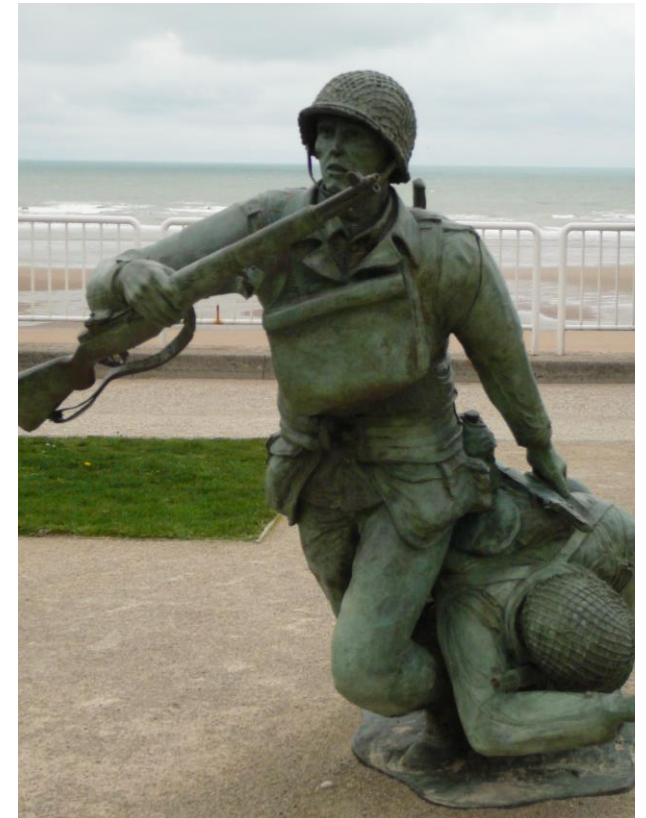

Η πόλη του Μπέντφορντ είχε τους περισσότερους αναλογικά νεκρούς στην απόβαση. 19 από τους 34 στρατιώτες της σκοτώθηκαν πριν προλάβουν να δουν έστω και έναν Γερμανό στρατιώτη, πριν ρίξουν έστω και έναν πυροβολισμό...

Ένα αφηγηματικό μνημείο

Το μνημείο στην ακτή Ομάχα της Νορμανδίας

Anilore Banon: «Οι γενναίοι», 2004 (60ή επέτειος απόβασης), επίσης στην ακτή «Ομάχα» της Νορμανδίας (σε απόσταση 1 χλμ. από το πρώτο)

Ένα αφαιρετικό μνημείο
Άλλοτε μέσα άλλοτε έξω από τα νερά

Στις 6 Ιουνίου 1944 αποβιβάστηκαν στις νορμανδικές ακτές περί τους 35.000 άντρες. 3000 σκοτώθηκαν ή τραυματίστηκαν κατά την απόβαση.

Anilore Banon: «Οι στήλες του κέντρου ανυψώνονται και στέκονται απέναντι στη βαρβαρότητα. Τα φτερά κάθε πλευράς απηχούν την αδελφοσύνη, τους λαούς που έφθασαν εδώ με το θάρρος τους για να φέρουν την ελπίδα και την αδελφότητα.»

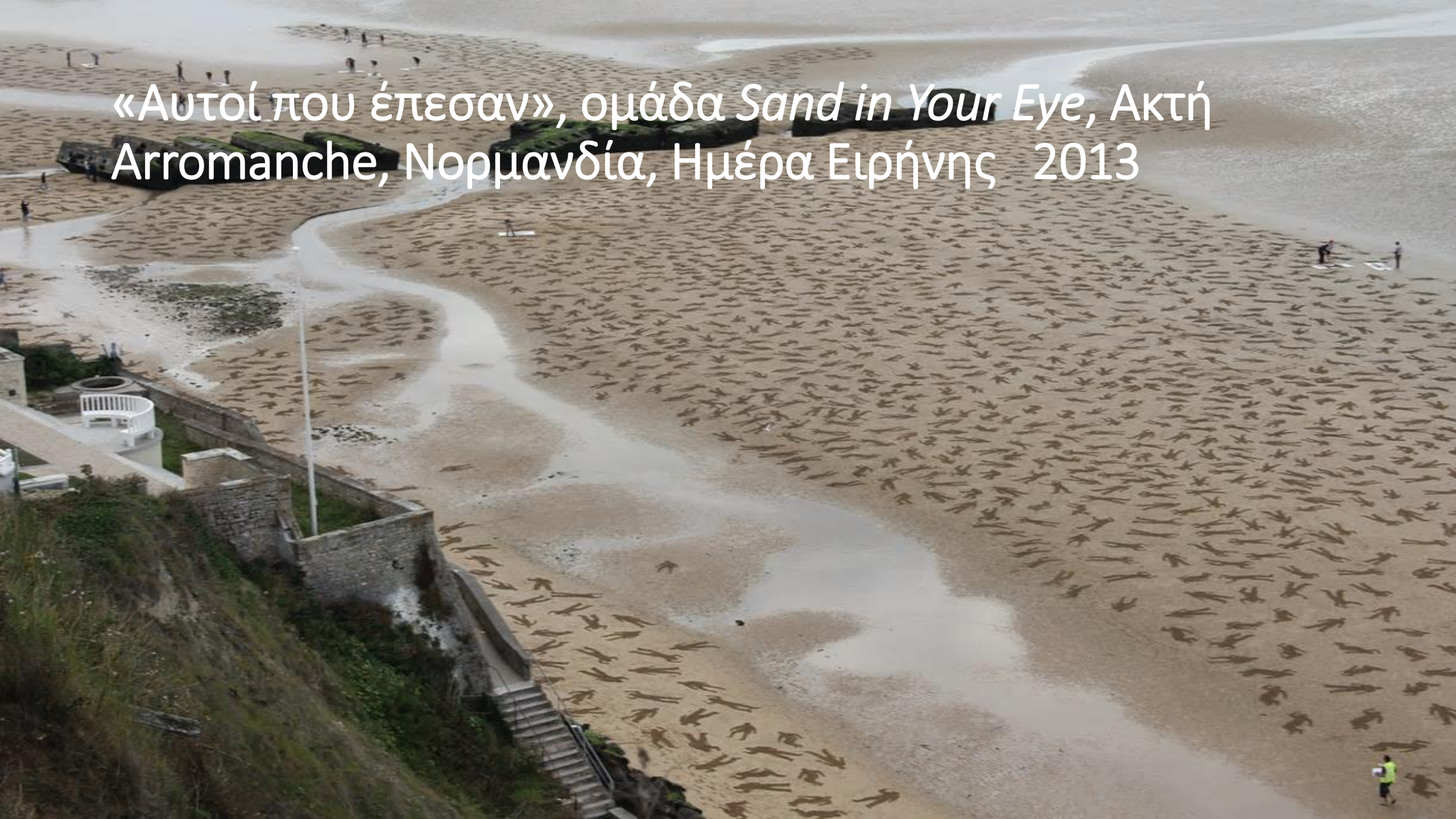
Νυχτερινές όψεις

- Αφιερωμένο στις αξίες για τις οποίες πολέμησαν «οι γενναίοι»
- Αποτελείται από 3 στοιχεία
- «Τα φτερά της ελπίδας» δεξιά
(παριστάνεται η ελπίδα για έναν πιο ευτυχισμένο κόσμο μέσα από τον συνεχιζόμενο αγώνα για δημοκρατία)
- «Η ανατολή της ελευθερίας» στο κέντρο
(μνημονεύεται το θάρρος των ανδρών που ορθώθηκαν απέναντι στον ολοκληρωτισμό, δίδαγμα για αντίσταση σε κάθε μορφή αντι-ανθρωπισμού)
- «Τα φτερά της αδελφότητας» αριστερά
(παριστάνεται η ανάγκη αδελφότητας της ανθρωπότητας, του αγώνα για τα δικαιώματα του ανθρώπου, της ευθύνης μας απέναντι στους άλλους)

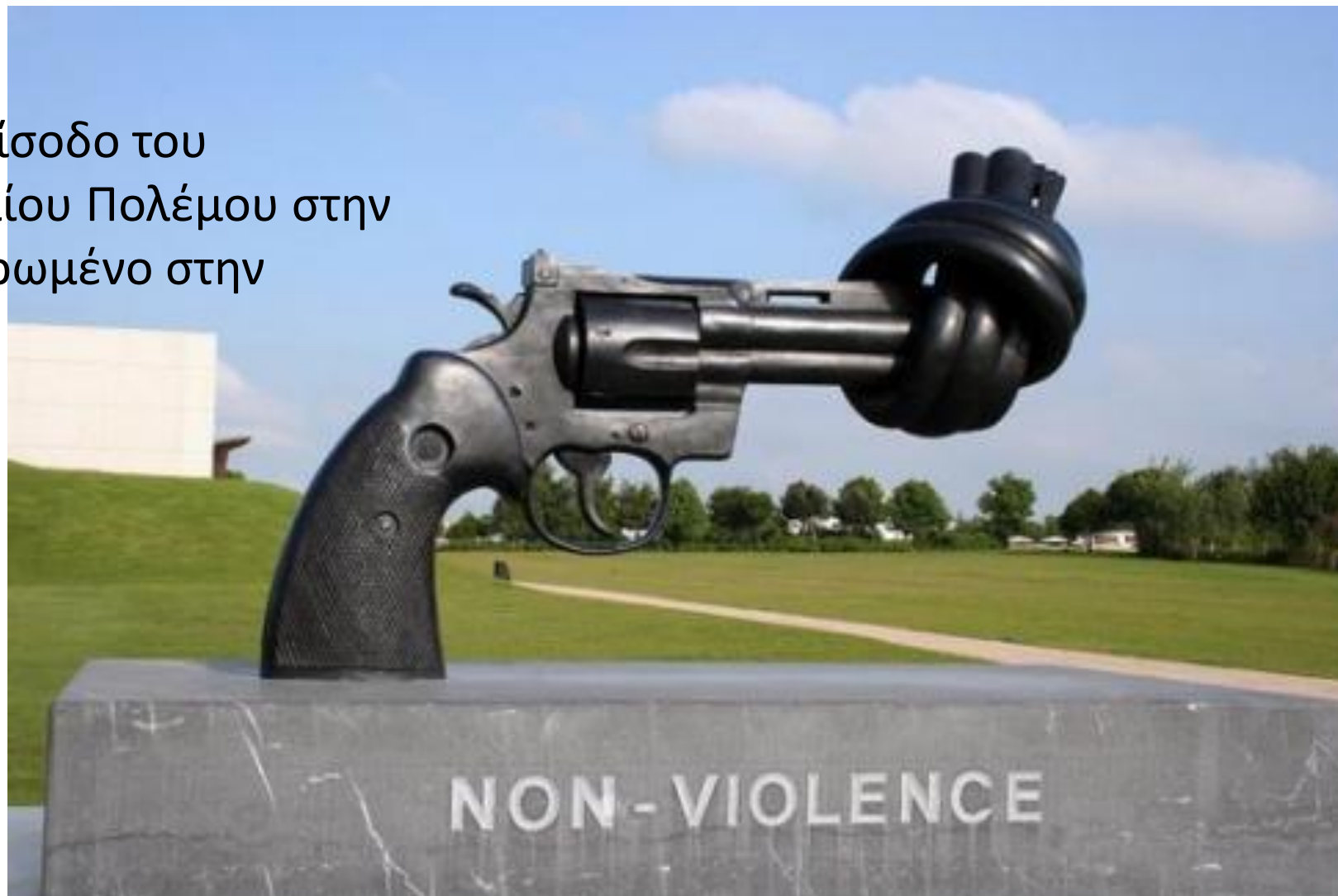

«Αυτοί που έπεσαν», ομάδα *Sand in Your Eye*, Ακτή
Arromanche, Νορμανδία, Ημέρα Ειρήνης 2013

Καρλ Φρέντρικ Ρόιτερσβαρντ: «Όχι στη βία»

Ένα φιμωμένο όπλο στην είσοδο του Μουσείου του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Καν της Νορμανδίας. Αφιερωμένο στην προώθηση της μη βίας.

Ο Σουηδός γλύπτης (1934-2016) εμπνεύστηκε το συγκεκριμένο έργο, το οποίο αποτελεί σύμβολο παγκόσμιας ειρήνης, μετά τη δολοφονία του φίλου του, Τζον Λένον. Το Λουξεμβούργο, που είχε αποκτήσει μία από τις πρώτες εκδοχές του έργου, το δώρισε στα Ηνωμένα Έθνη το 1988, ενώ άλλες εκδοχές του εκτίθενται στη Στοκχόλμη, στο Λος Αντζελες, στη Λοζάννη, κ.α.

Χρήστος Καπράλος: «Το μνημείο της Πίνδου»
(1951-56), ζωφόρος από πωρόλιθο
«Η εικαστική συγκεφαλαίωση των αγώνων»

Βρίσκεται στο Περιστύλιο της Βουλής των Ελλήνων
7 ενότητες, μήκος 40 μ. ύψος 1.10-1.20 μ.

Αντίγραφο στο Μουσείο Καπράλου στην Αίγινα

Οι ενότητες
(οργανώνονται σαν
αρχαία τραγωδία)

- 1^η: Ειρηνική ζωή
- 2^η: Αρχίζει ο πόλεμος
- 3^η: Ο πόλεμος
- 4^η: Η επιστροφή από
τον πόλεμο
- 5^η: Κατοχή
- 6^η: Η Αντίσταση
- 7^η: Η λατέρνα
(συμφιλίωση)

Οι 7 ενότητες (Θάνος Κωνσταντίνιδης)

- 1^η: Ειρηνική ζωή. Αγρότες, αγρότισσες, πορεύονται για τις γεωργικές ενασχολήσεις τους
- 2^η: Αρχίζει ο πόλεμος. Τη θέση των γεωργικών εργαλείων παίρνουν τα όπλα.
- 3^η: Ο πόλεμος. Μάχες Ελλήνων με Ιταλούς. Οι Έλληνες (οι προηγούμενοι αγρότες).
- 4^η: Η επιστροφή από τον πόλεμο, Συγκροτημένο στρατιωτικό τμήμα με επικεφαλής σημαιοφόρο. (Υπαινιγμός για βιασύνη Τσολάκογλου;)
- 5^η: Κατοχή. Πείνα, οι πολίτες (και πολλοί ακρωτηριασμένοι) προσπαθούν να επιβιώσουν.
- 6^η: Η Αντίσταση. Εξέγερση του ελληνικού λαού, Καθολική συμμετοχή, που δηλώνεται εικαστικά με την τονισμένη έξαρση των μορφών της ενότητας σε αντίθεση με την υποτονία του ζόφου της προηγούμενης.
- 7^η: Η λατέρνα. Κέντρο της ενότητας το λαϊκό όργανο με τη μουσική ως μέσο επικοινωνίας των λαών, εκφράζει τη συμφιλίωση νικητών και νικημένων.

Η αποτίμηση του έργου

- Χρύσανθος Χρήστου: «Ο Καπράλος δίνει τη ζωφόρο σε μια ενότητα που ανοίγει με ένα λυρικό πρώτο μέρος, το οποίο διαδέχεται ένα επικό τμήμα, που συνεχίζεται με τραγικά επεισόδια και κλείνει με τύπους μελικής και χορικής ποίησης. Όπως ακόμη οργανώνει το σύνολο σαν μια αρχαία τραγωδία με τον πρόλογο, τα επεισόδια και την έξοδο.»
- Θάνος Κωνσταντινίδης: «Ο Καπράλος ιστορεί περιστατικά που θεώρησε χρέος του να μη λησμονηθούν, καθώς και το πάθος για την ελευθερία».
- Ευρηματική η πορεία προς αντίθετες κατευθύνσεις αγροτών και στρατιωτών.
- Ύμνος του καλλιτέχνη στην Αντίσταση, τον πατριωτισμό του ελληνικού λαού, αλλά και την αγάπη του στην ειρήνη και τη μεγαθυμία της συμφιλίωσης.

Το τίμημα των αμάχων Κώστα Βαλσάμη: «Η μάνα της Κατοχής», Α΄ Νεκροταφείο

Το 1951
απεικόνισε
μια σκηνή που
αντίκρισε ένα
πρωινό του
1941 στα
Ταμπούρια
του Πειραιά:
ένα μωρό να
προσπαθεί να
θηλάσει από
το στήθος της
νεκρής μάνας
του.

*«Η επιμηκυμένη μορφή της μάνας ενισχύει την αίσθηση της καθολικότητας
αλλά και της εσωτερικότητας, την αποτύπωση του βουβού πόνου, που
προκαλεί αισθήματα συμπόνιας αλλά και οργής»*

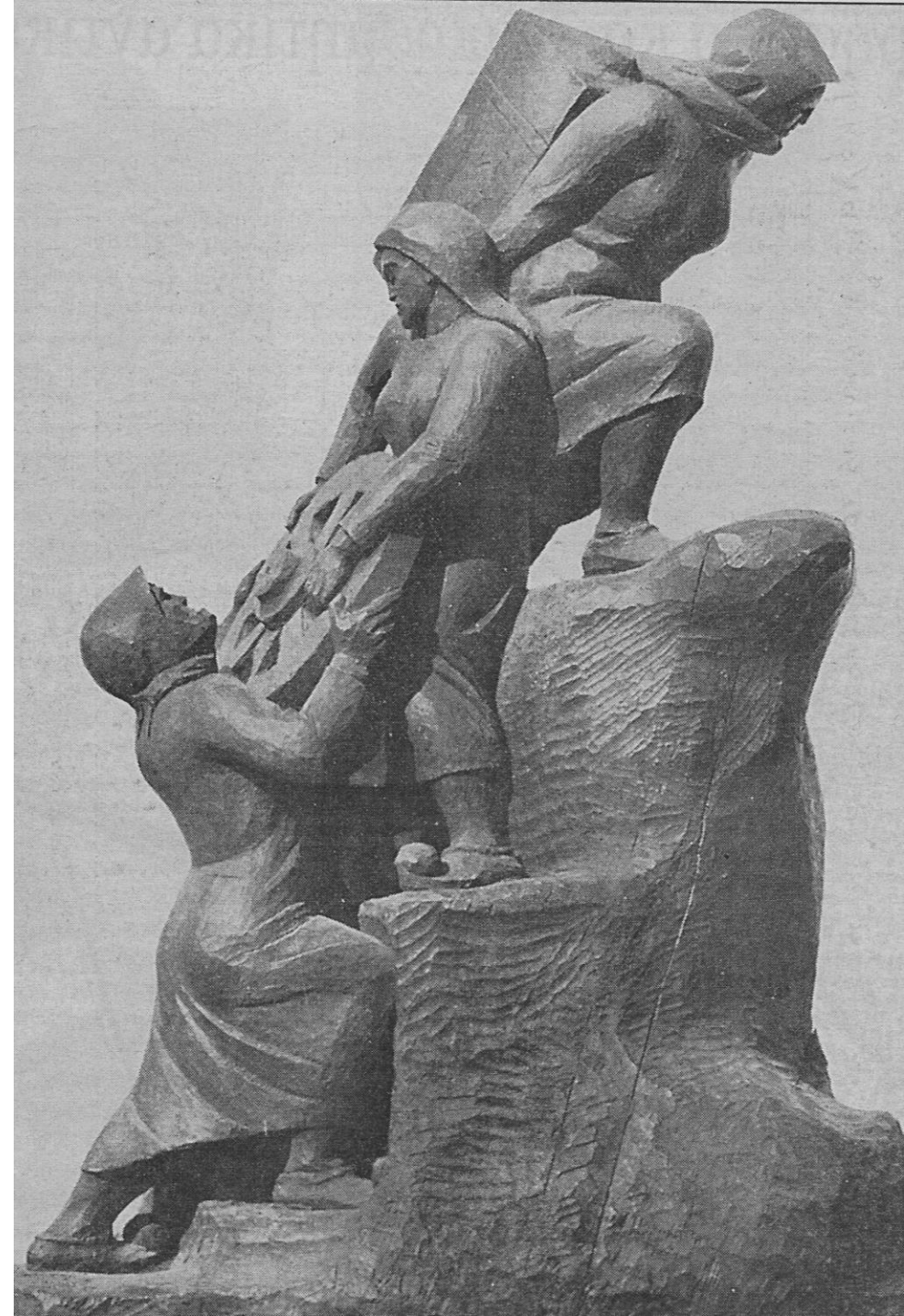
Η προσφορά των αμάχων

- «Η Ζαγορίσια γυναίκα της Πίνδου», Γ. Καλακαλλάς 1993 (στην είσοδο του κάμπου των Ασπραγγέλων)
- «Η γυναίκα της Πίνδου», Κώστας Δομπούλας, Θεσσαλονίκη
- Η συνήθης τυπολογία:
- Η γυναίκα παρουσιάζεται αγέρωχη και ακάματη, αφοσιωμένη στο έργο της, στην υποβοήθηση του αγώνα, στη μεταφορά υποστηρικτικού υλικού.

Νικόλας (Παυλόπουλος): «Γυναίκες
της Πίνδου. 28^η Οκτωβρίου 1940»
(ύψους 20μ., αρχικά σε ξύλο, έπειτα σε
ορείχαλκο

- Εξιλέωση για προτομή Χίτλερ (που είχε φιλοτεχνήσει το 1943 μετά από παραγγελία Γερμανού αξιωματικού και με την οποία θέλησε να συμμετάσχει στην Πανελλήνια Επαγγελματική Έκθεση);
- Στίγμα εθνικού μειοδότη
- Σειρά συνθέσεων για τον πόλεμο του 40 στο μουσείο που ο ίδιος ίδρυσε στη γενέτειρά του (Άγ. Γεώργιος Νηλείας, Πήλιο)
- Ένα είδος προσωπικής διαχείρισης μνήμης

«Το Μνημείο για τις γυναίκες του Β' Παγκοσμίου πολέμου», John Mills, Λονδίνο, 2005

Οι 17 κενές ενδυμασίες και στολές αποτελούν αναφορά στα διαφορετικά επαγγέλματα που ανέλαβαν οι γυναίκες στη διάρκεια του πολέμου αντικαθιστώντας τους άντρες.

Δούλευαν στην πολεμική βιομηχανία, στις μεταφορές, στις επικοινωνίες, στα νοσοκομεία, την κατασκοπεία, κλπ. Υπηρετούσαν σε θέσεις που δημιουργούνταν από τις τεχνολογικές εξελίξεις. Επίσης, χιλιάδες γυναίκες συμμετείχαν σε μάχες μέσα από την ντόπια αντίσταση, έδιναν προμήθειες και πληροφορίες και έκαναν σαμποτάζ. Κάποιες έχασαν τη ζωή τους.

Και μια κριτική στη δημόσια συζήτηση για το μνημείο

«Το μόνο μνημείο για τη συμβολή των γυναικών στον β' παγκόσμιο πόλεμο απεικονίζει άδεια ρούχα - ένα είδος σθησίματος της εικόνας των γυναικών, που προδίδει εσκεμμένη αποφυγή απεικόνισης μιας πραγματικής, δρώσας γυναίκας... Άρα πρόκειται για μνημείο στην συνεχιζόμενη άρνηση αναγνώρισης της γυναικείας δράσης στην κοινωνία και τον πολιτισμό.»
Carolyn Dougherty ("The f word – contemporary UK feminism")
16/6/2011

Μνημείο για τις «Γυναίκες αναψυχής» («Comfort Women»), Σεούλ, 2011

Το μνημείο βρίσκεται έξω από την Ιαπωνική Πρεσβεία στη Σεούλ.

Απεικονίζει μια καθιστή, ξυπόλητη Κορεάτισσα κοπέλα, ένα «κορίτσι αναψυχής».

Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων προς την Ιαπωνία για απόδοση δικαιοσύνης σχετικά με την ευρείας έκτασης σεξουαλική σκλαβιά στη διάρκεια του πολέμου.

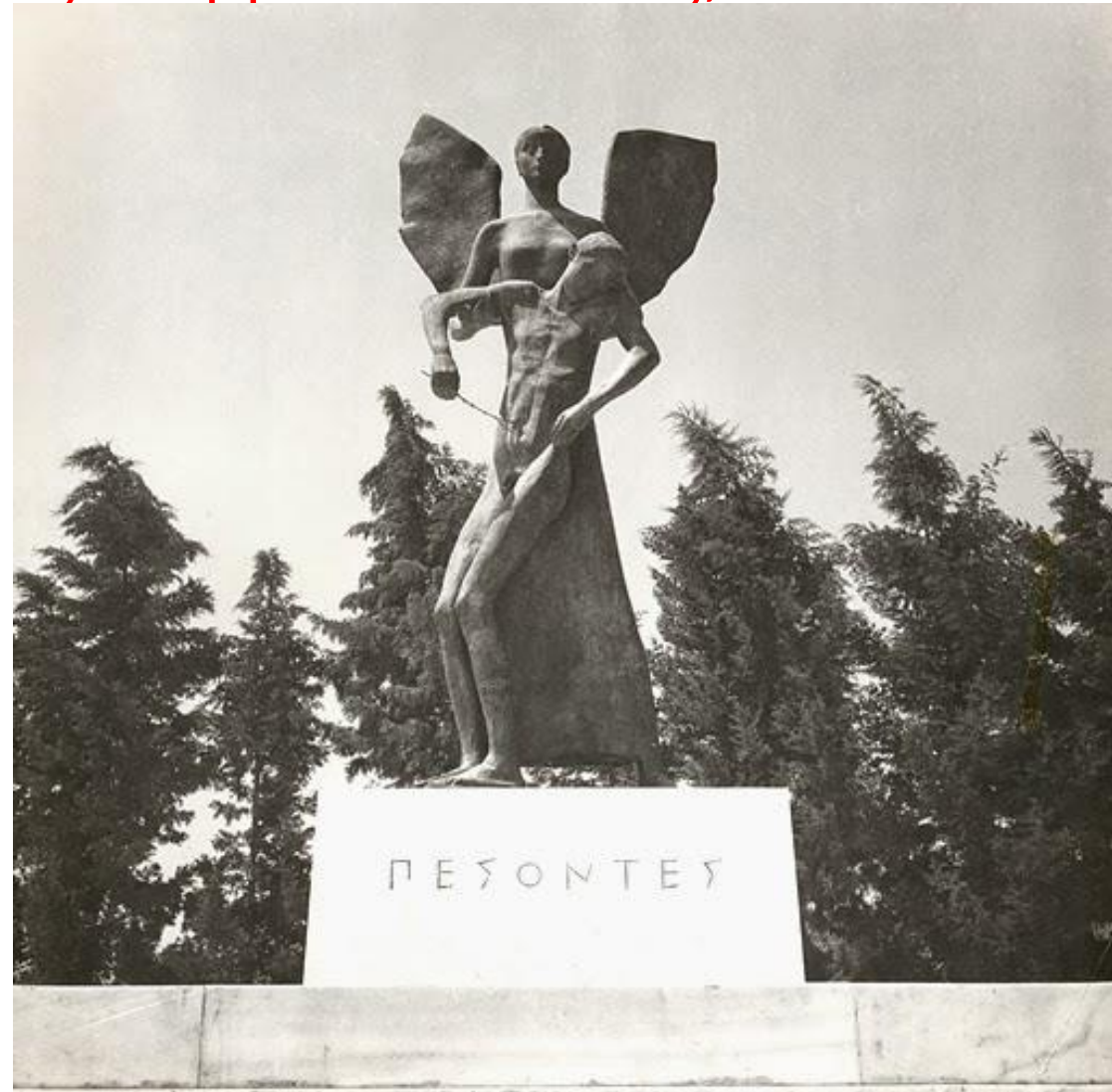
Ο αυτοκρατορικός Ιαπωνικός στρατός υποχρέωνε χιλιάδες γυναίκες από τις περιοχές της Ασίας που κατείχε (Κίνα, Κορέα) σε σεξουαλική δουλεία στην υπηρεσία των στρατιωτών. Οι περισσότερες πέθαναν, ενώ πολλές επιζώσες είχαν προβλήματα γονιμότητας ή ασθενειών.

Αντίσταση - Αντίποινα

Το Ηρώο της Κοκκινιάς (Νίκαιας) στους Πεσόντες του Μπλόκου, Γιώργος Ζογγολόπουλος, 1956

Η σύνθεση απεικονίζει πληγωμένο νέο, σύμβολο των πεσόντων, που τον κρατάει φτερωτή αρχαιοπρεπώς ντυμένη γυναικεία μορφή, αλληγορικής προσωποποίησης της Ελλάδας ή της Ελευθερίας ή της Δόξας. Οι δύο μορφές, με τα ψιλόλιγνα σώματα, έχουν αποδοθεί αφαιρετικά, μακριά από τους τύπους των ψυχρών ακαδημαϊκών ρεαλιστικών ηρώων, τύπους που συνηθίζονταν στα μνημεία της προπολεμικής και μεταπολεμικής Ελλάδας. Στο μνημείο υπάρχει μόνο η επιγραφή “Πεσόντες”.

17 Αυγούστου 1944:
72 νεκροί στο μπλόκο Γερμανών και
ταγματασφαλιτών

Από τα πρώτα μνημεία
(προκηρύχθηκε το 1951), πριν
την αναγνώριση της Εθνικής
Αντίστασης, με χαρακτήρα,
συνδεδεμένο περισσότερο με την
εθνική παρά με την τοπική
μνήμη και τη δράση του ΕΑΜ,
αλλά και την προδοτική στάση
των ταγματασφαλιτών.

Πρώτη πλάκα
στη μάντρα του μηλόκου

ΕΔΩ
ΣΤΙΣ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1944
ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΚΑΤΑΚΤΗΤΕΣ
ΕΞΕΤΕΛΕΣΑΝ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ

Τοποθέτηση πλάκας
με την ίδια επιγραφή

ΕΔΩ
ΣΤΙΣ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1944
ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΚΑΤΑΚΤΗΤΕΣ
ΕΞΕΤΕΛΕΣΑΝ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ

Η μάντρα της Κοκκινιάς

Πηγή:
«Μνημονικοί τόποι
Αντίστασης στη Νίκαια»
της Κυριακής
Παπαθανασοπούλου

ΠΡΟΔΟΤΑΙ ΚΑΙ ΜΑΣΚΟΦΟΡΟΙ
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΑΙ ΕΑΜΙΤΑΙ ΕΛΑΣΙΤΑΙ
ΠΑΡΕΔΩΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ
ΚΑΤΑΚΤΗΤΑΣ ΤΗΝ 17^{ην} ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
1944 ΑΓΝΟΥΣ ΠΑΤΡΙΩΤΑΣ ΑΓΩΝΙΣΤΑΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΕΚΝΑ
ΗΡΩΙΚΑ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ
ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΚΑΙ ΕΞΕΤΕΛΕΣΘΗΣΑΝ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΤΟΥΤΟΝ

ΕΔΩ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ
ΚΑΤΑΚΤΗΤΕΣ ΜΕ ΤΟΥΣ
ΝΤΟΠΙΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ
ΤΟΥΣ ΣΚΟΤΩΣΑΝ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ
ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ 1983

Νίκος Δημόπουλος: «Όχι άλλοι πόλεμοι», στην αυλή του μαρτυρικού Δημοτικού σχολείου, Καλάβρυτα

Την επόμενη μέρα της μαζικής εκτέλεσης όλων των ανδρών άνω των 14 οι γυναίκες θρηνώντας απελπισμένα μεταφέρουν τους αγαπημένους νεκρούς σέρνοντάς τους πάνω στις κουβέρτες που εκείνοι είχαν πάρει μαζί τους στο Δημοτικό σχολείο, κατά τις διαταγές

- 13 Δεκεμβρίου 1943 ξημερώματα: Χτυπούν οι καμπάνες της μητρόπολης και καλείται με αυστηρές διαταγές ο πληθυσμός σε συγκέντρωση στο δημοτικό σχολείο, έχοντας μία κουβέρτα και τρόφιμα μιας ημέρας. Οι Γερμανοί διαχωρίζουν τα γυναικόπαιδα από τους άντρες άνω των 14 ετών. Τους εκτελούν όλους.

- Στην πόλη οι φλόγες περιζώνουν το δημοτικό σχολείο. Γυναίκες και παιδιά σε αλλοφροσύνη παραβιάζουν τις κλειδωμένες πόρτες ή πηδάνε από τα παράθυρα...
- Δεν βλέπουν πουθενά τους άντρες. Αργά το μεσημέρι μαθαίνουν το κακό της μαζικής εκτέλεσης. Ανηφορίζουν την πλαγιά και παγώνουν από το φρικτό θέαμα που αντικρίζουν! Οδυρμός και θρήνος...
- Την επόμενη μέρα θρηνώντας απελπισμένα μεταφέρουν τους αγαπημένους νεκρούς σέρνοντάς τους πάνω στις κουβέρτες που εκείνοι είχαν πάρει μαζί τους, κατά τις διαταγές

Άννα Βαφία: «Το μνημείο της
πονεμένης μάνας», Καλάβρυτα

Μνημεία Εθνικής Αντίστασης

- Η καθυστέρηση αναγνώρισης της Εθνικής Αντίστασης (1982), καθυστέρησε και το στήσιμο αντίστοιχων μνημείων.
- Εν συνεχεία, πάντως, ανεγέρθηκε πλήθος μνημείων.
- Μνημείο Εθνικής Αντίστασης, Θεσσαλονίκη, Βαγγέλης Μουστάκας, 1989

«Δεσμώτης»: Μνημείο κρατουμένων του κολαστηρίου της Γκεστάπο (οδός Μέρλιν, Σύνταγμα) του Θανάση Απάρτη (1948) (στήθηκε το 1983)
Χρησιμοποίησε πόρτα από κελί

«ΧΑΙΡΕ ΔΙΑΒΑΤΗ ΠΕΡΗΦΑΝΕ ΝΕΟΣ ΘΥΣΙΑΣΤΗΚΑ ΝΑΝΑΙ ΛΕΥΤΕΡΗ Η ΓΗ ΠΟΥ ΠΑΤΕΙΣ»

Μνημείο απαγχονισθέντων από τους Γερμανούς του Μάρκου Γεωργιλάκη, Τεγέα, 2006

Αφηγείται την ιστορία της απαγόρευσης της ταφής των
απαγχονισθέντων και της τολμηρής απόφασης των γυναικών να
το πράξουν.

Μνημείο Εθνικής Αντίστασης, της Αγγέλικας Κοροβέση, 1998, Καρακόλιθος

Στις 24 Μάη του 1944 οι Γερμανοί εκτέλεσαν 134 πατριώτες από τις φυλακές της Λιβαδειάς ως αντίποινα για το θάνατο Γερμανού αξιωματικού σε μάχη με τον ΕΛΑΣ.

Απεικονίζεται από τη μια η απώλεια, από την άλλη η συνέχιση του αγώνα

«Μνημείο Εθνικής Αντίστασης» του Θύμιου Πανουργιά, Τρίπολη, 2008

γραφές αρκαδικού φωτός

Τέσσερα ακρογωνιαία γλυπτά στις τέσσερις γωνίες του κελιού.

- 1) Μια γυναίκα που βασανίζεται εξουθενωμένη
- 2) Ο άνδρας που δεμένος εκτελείται
- 3) Ο αντάρτης στο βουνό με το όπλο παρα πόδα, αντιστέκεται πολεμώντας τον κατακτητή και έχει στο χέρι του ένα λουλούδι προσφορά στο λαό του
- 4) Ο νέος της πόλης που διαδηλώνει και δείχνει με το χέρι του προτεταμένο ότι πλησιάζει η απελευθέρωση

Απόστολος Φανακίδης: Μνημείο Σκοπευτηρίου Καισαριανής, 2005

- Η ιστορία του ενδεικτική των πολιτικών αντανakλάσεων.
- Δημοτικό Συμβούλιο 1959: «Η λήθη επιβεβλημένη»
- Δεκαετία 1960: Να μετονομαστεί η Καισαριανή σε «Δήμο Πανεπιστημιούπολεως» λόγω των «ακατονόμαστων πράξεων του κομμουνιστικού κινήματος», που έρχονται στον νου με την ονομασία της πόλης.
- Δικτατορία: Μνημόσυνο για «σφαιασθέντες» στα Δεκεμβριανά.
- Αργότερα: Διεκδίκηση από τη Σκοπευτική Εταιρεία.

- Στις μαύρες γρανιτένιες στήλες αναγράφονται τα ονοματεπώνυμα των εκτελεσθέντων.
- Αναφέρονται 739 ονόματα (όχι μόνον οι 200 της Πρωτομαγιάς του 1944)

- Πίσω από τις στήλες υπάρχει τεχνητή λιμνούλα όπου κατέληγε το αίμα των εκτελεσμένων.
- Το βράδυ φωτίζεται με κόκκινο φως, όπως και ο διάδρομος που καταλήγει σ' αυτήν (αιμάτινο ποτάμι).
- Η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου είναι αποτέλεσμα συλλογικής εργασίας των αρχιτεκτόνων του δήμου Καισαριανής.

Ευχαριστώ!

«Οι γομολάστιχες της μνήμης» σε παιδότοπο της Πάτρας όπου είχαν κρεμαστεί όμηροι κατά την Κατοχή από την ομάδα UNOS UNITED το 2006. Δράση για να μη σβηστεί η μνήμη.

